

Karl SIILIVASK

EESTI BOLŠEVIKE KOOSTÖÖST PAHEMPOOLSETE PARTEIDE JA RÜHMADEGA OKTOOBRIREVOLUTSIOONI AJAL

Juba Oktoobri-eelsetel kuudel oli hakanud kohtadel, sealhulgas Eestis, Balti laevastikus ja Soomes kujunema koostöö pahempoolsete esseeridega. II ülemaailisel nõukogude kongressil toetasid pahempoolsed esseerid bolševikke ega lahkunud koos parempoolsetega kongressilt. Nad kuulusid ka Ülevenemaalise Nõukogude Kesktäitevkomitee koosseisu, kuid keeldusid esialgu bolševike ettepanekust minna nõukogude valitsuse — Rahvakomis-saride Nõukogu koosseisu.

Revolutsiooni võidu järel süvenes lõhe sotsialistide-revolutsionääride parteis veelgi. Selle keskkomitee otsustas II nõukogude kongressile jäänud pahempoolsed esseerid parteist välja heita, samuti ka mitmed kohalikud parteiorganisatsioonid, kes olid asunud koostööle bolševikega. Nüüd löid pahempoolsed esseerid Petrogradis oma ajutise keskbüroo ja kutsusid 19. novembril 1917 kokku kongressi, mis asutas iseseisva pahempoolsete esseeride partei ja valis selle keskkomitee.¹

Ühtlasi jätkusid pahempoolsete esseeride ja bolševike läbirääkimised kokkuleppe tingimuste üle. Need lõppesid 9. detsembril 1917 seitsme pahempoolse esseeri minekuga Rahvakomissaride Nõukogu koosseisu. Nii vormistati ametlikult bolševike ja pahempoolsete esseeride valitsusblokk, mille aluseks oli tööliste ja talupoegade liit, sest töötava talurahva hulgas oli esseeridel tollal suur mõju. Blokk etendas olulist osa nõukogude võimu kindlustamisel 1917. aasta lõpul ja 1918. aasta esimesel poolel.

Analoogiline blokk pahempoolsete esseeridega tekkis bolševikel ka Eestis. See kergendas oluliselt Oktoobrirevolutsiooni võitu.

Esseeride ja menševike parteide lihtliikmete hulgas hakkas tekkima rahulolematust oma partei liidrite tegevusega pärast seda, kui need 1917. aasta aprillikriisi järel läksid kodanliku Ajutise Valitsuse koosseisu ja asusid seal toetama kodanluse sõja võiduka lõpuleviimise poliitikat. Juulisündmuste mõjul ilmnes aga nendes parteides sisekriis ja lõhenemine.

1. juulil, pärast uue koalitsioonivalitsuse moodustamist, esinesid pahempoolsed esseerid oma partei III kongressil deklaratsiooniga, milles nad avalikult teatasid, et nad ei ole nõus uue valitsuse poliitikaga ning veeretavad endalt igasuguse vastutuse valitsuse ja esseeridest ministrite tegevuse eest. Nad deklareerisid, et hakkavad tegutsema iseseisva poliitilise platvormi alusel.² Seda avaldust võib hinnata kui pahempoolsete esseeride fraktsiooni tekkimist Ülevenemaalise Sotsialistide-Revolutsionääride Parteis.

Eestis aga kujunes pahempoolsetest rühmadest 1917. aasta juulis kõigepealt välja menševike-internatsionalistide rühm. 21. juulil tegi Tallinna Nõukogu Täitevkomitee esimene esimees M. Lutšin nõukogus avalduse internatsionalistide fraktsiooni loomise kohta. Sinna kuulus 22 liiget.³ Fraktsioon koosnes peamiselt pahempoolsetest menševikest, ent sellega liitusid ka mõned pahempoolsed esseerid, näiteks A. Serstnjov.

¹ Минц И. И. История Великого Октября. III. Триумфальное шествие Советской власти. М., 1979, 664, 668—669.

² Tööline, 1917, 18. juuli.

³ Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riiklik Keskarhiiv (= ENSV ORKA), f. R-1216, n. 1, s. 4, l. 112.

I üle-eestimaalisele nõukogude kongressile, mis toimus 23.—27. juulini Tallinnas, valiti Tallinna Nõukogust delegaatideks ka neli menševikku-internatsionalisti⁴, kes kongressil hääletasid üldjuhul bolševike resolutsioonide poolt. Tallinna Nõukogu presiidiumi ümbervalimistel 16. augustil 1917 sai bolševike ja menševike-internatsionalistide nimekiri kõige rohkem hääli (84 häält) ja presiidiumis kolm kohta seitsmest. Täitevkomitee koosseisu läks kaheksa häälega üks menševik-internatsionalist (I. Fruntov).⁵ Selleks ajaks oli internatsionalistide fraktsioon juba arvuliselt vähenenud ning mitmed selle endised liikmed (M. Lutšin jt.) liitunud bolševike fraktsiooniga.

Pahempoolsete esseeride rühmitust ametlikult veel juulis-augustis Eestis ei olnud, kuigi enamik esseeride Tallinna organisatsiooni liikmeid hakkas augustis kalduma pahempoolsetele positsioonidele. See väljendub esseeride partei Tallinna organisatsiooni konverentsi 15. augusti otsuses, mis võeti vastu tugeva häälteenamusega. Otsuses kritiseeriti teravalt Ajutise Valitsuse tegevust. Partei esindajate osavõtt valitsusest tunnistati veaks, mis tõukab töörahva kihte parteist eemale. Nõuti kogu demokraatiat esindava ja nõukogude ees vastutava valitsuse loomist.⁶

Et pahempoolset opositsiooni ohjeldada, võttis esseeride Tallinna komitee oma partei keskkomitee eeskujul 18. juulil vastu otsuse, millega keelati organisatsiooni liikmetel nõukogudes ja mujal hääletada otsuste poolt, mis olid vastuolus partei kongressi ja keskkomitee otsustega. Partei või vastava parteilise fraktsiooni otsusega mittenoosoleku korral lubati siiski jääda hääletamisel erapooletuks. 18. juuli otsuse mittetäitjad otsustati parteist välja heita.⁷ Niisuguste rangete abinõude tõttu lükkus pahempoolse tiiva ametlik tekkimine esseeride Eesti organisatsioonides mõnevõrra edasi — Kornilovi mässule järgnenud perioodi.

Mässu mahasurumise ajal kasvas määratult bolševike partei autoriteet ja algas üldine nõukogude bolševiseerumine. Tugevnesid ka pahempoolsed rühmad esseeride ja menševike parteides. Nad nõudsid kodanlike parteide väljatõrjumist Ajutise Valitsuse koosseisust. Juba 31. augustil võttis Petrogradi Nõukogu bolševike ettepanekul vastu resolutsiooni võimu kohta. Selles nõuti, et Ajutise Valitsuse asemel loodaks uus valitsus, mis koosneks proletariaadi ja talurahva esindajatest. 5. septembril läks ka Tallinna Nõukogus läbi analoogilise sisuga resolutsioon, mille poolt lõpuks hääletas 92 nõukogu liiget.⁸ Siitpeale läks juhtiv positsioon Tallinna Nõukogus bolševike kätte. See asjaolu kajastas otsustavat murrangut, mis oli toimunud Tallinna merekindluse piirkonna madruste ja soldatite meeleoludes, kuna sinise tööliklassi enamik oli juba 1917. aasta kevadest kindlalt bolševike poolel.

Juulis-augustis toimunud Tallinna Nõukogu ümbervalimiste tulemusel olid bolševikud saadikute arvult jõudnud septembriks esikohale. Nõukokku kuulus 102 bolševikku, 18 internatsionalisti, 16 pahempoolset esseeri, 69 muud esseeri, 14 menševikku-kaitseõjalast ja 24 parteitut. Viimati nimetatutest hääletasid paljud bolševike poolt.⁹ Selle tõttu suutsid bolševikud oma seisukohad nõukogus läbi viia. Septembrikuu jooksul aga kaldus enamik Tallinna Nõukogu esseeridest pahempoolsetele positsioonidele ja seega koostööle bolševikega.

Sõjaväe revolutsioneerumine ilmnes kogu Põhjarindel ja Balti laevastikus. Helsingi Revolutsioonikomitee kutsus 11. septembril kokku Soome piirkonna armee, laevastiku ja tööliste esindajate kongressi, kus bolševikel

⁴ ENSV ORKA, f. R-1233, n. 1, s. 4, l. 114.

⁵ Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis. Dokumente ja materjale. Tln., 1957, 290—292.

⁶ Звезда, 1917, 18 авг.

⁷ Töö Lipp, 1917, 22. juuli.

⁸ Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, 315—316.

⁹ Siilivask, K. Veebruarist Oktoobrini. Tln., 1972, 361.

koos pahempoolsete esseeridega oli ülekaal. Uus Soome Nõukogude Täitevkomitee läks bolševike ja pahempoolsete esseeride kätte, esimeheks valiti bolševik J. Smilga.¹⁰

25. septembril tuli Helsingis kokku Balti laevastiku meremeeste II kongress. Kongressi juhatajaks valiti bolševik P. Dõbenko. Delegaadid mõistsid kategooriliselt hukka demokraatliku nõupidamise ja Eelparlamendi tegevuse. Kongress pöördus armee ja laevastiku poole üleskutsega kutsuda viivitamatult kokku ülevenemaaline nõukogude kongress ja taotleda, et võim läheks nõukogude kätte.¹¹

Revolutsioonilise kriisi küpsemise käiku analüüsid kirjutas V. I. Lenin, kes varjas end Soomes, septembri keskpaiku VSDT(b)P Keskkomitee kirja «Kriis on küps»¹², milles soovitas kiiresti asuda relvastatud ülestõusu ettevalmistamisele. Ent Keskkomitees levisid sellal L. Kamenevi ja G. Zinovjevi mõjul konstitutsioonilised illusioonid. Need väljendusid osavõtus demokraatlikust nõupidamisest ja eriti selle poolt moodustatud Ülevenemaalisest Demokraatlikust Nõukogust ehk nn. Eelparlamentist. Selle tõttu venitati otsusega relvastatud ülestõusu kohta ning viimase praktilise ettevalmistamisega.

Rahul olemata Keskkomitee venitamistaktikaga pöördus V. I. Lenin juba 27. septembril kirjaga Soomes asuvate vägede, laevastiku ja tööliste piirkonnakomitee esimehe, VSDT(b)P Keskkomitee liikme J. Smilga poole ning kurtis, et Keskkomitee kavatseb ilmselt ülestõusu edasi lükata 20. oktoobrini, s. o. nõukogude kongressi kokkutulekuni. Ta palus J. Smilgat hakata kohe Soomes asuvaid vägesid ja Balti laevastikku ette valmistama relvastatud ülestõusuks ja valitsuse kukutamiseks ning moodustada selleks salajane komitee. Valitsuse katsetele revolutsioonilisi väeosi Soomest välja saata soovitas V. I. Lenin reageerida võimu ülevõtmisega kohapeal. Ühtlasi andis ta nõu agiteerida Soomes kõigi vahenditega selle poolt, et Petrogradi Nõukogu võtaks kohe võimu enda kätte ja annaks selle pärast üle nõukogude kongressile.

Kirjas on veel väga oluline soovitus — luua kohalike pahempoolsete esseeridega blokk, mis sisuliselt oleks tööliste blokk talupoegadega: «Te võite kohe hakata teostama seda blokki pahempoolsete esseeridega, mis ainuüksi võib anda meile kindla võimu Venemaal ja enamuse Asutavas Kogus.»¹³

V. I. Lenin oli seega jõudnud septembri lõpuks kindlale veendumusele, et edukaks ülestõusuks on olemas kõik objektiivsed eeldused ning ta püüdis selles suhtes igati mõjutada VSDT(b)P Keskkomiteed. Ülestõusu edukuse garantiina rõhutas V. I. Lenin eelkõige bolševike domineerimist Petrogradis, Moskvas, Soomes ja Balti laevastikus. Viimaste suhtes oli V. I. Lenin hästi informeeritud: Helsingis viibides olid tal vajalikud kontaktid ja hea informatsioon kohalikust olukorrast.

Eesti bolševikud võitlesid juba septembris aktiivselt võimu ülemineku eest nõukogude kätte. Septembri jooksul kaldus ühtlasi enamik esseeride partei Tallinna organisatsiooni liikmeid pahempoolsetele positsioonidele, mistõttu bloki loomine nendega kujunes täiesti reaalseks ka Eestis. 26.—27. septembrini viibis Tallinnas J. Smilga. Siit suundus ta edasi Pihkvasse Põhjarinde staapi. 26. septembril võttis ta osa Tallinna Nõukogu koosolekust ning pidas seal pikema kõne. Ta iseloomustas üldist poliitilist olukorda ja tutvustas Soome revolutsiooniliste organisatsioonide otsuseid. Võeti vastu resolutsioon, milles mõisteti otsustavalt hukka nii demokraatlik nõupidamine kui ka sellel moodustatud Eelparlament. Kutsuti kõiki

¹⁰ Петраш В. Моряки Балтийского флота в борьбе за победу Октября. М.—Л., 1966, 220.

¹¹ Балтийские моряки в подготовке и проведении Великой Октябрьской социалистической революции. М.—Л., 1957, 219—220.

¹² Lenin, V. I. Teosed. 26, 37—38.

¹³ Lenin, V. I. Teosed. 26, 50.

üles ühinema nõukogude ümber, et sel teel kindlustada võimu üleminek revolutsioonilise demokraatia kätte. Otsus võeti vastu rõhuva hääleteenamusega, vastu hääletas vaid kuus saadikut, kaks jäi erapooletuks.¹⁴ Seega oli bolševike positsioon Tallinna Nõukogus lõplikult kindlustunud, nõukogu esseeride fraktsioon aga asunud tähtsamates poliitilistes küsimustes bolševike platvormile.

Bolševike ja esseeride koostöö ilmnes ka Tallinnas 27. septembril toimunud Tallinna Nõukogu, Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee, polguroodu- ja laevakomiteede, Tallinna Ametiühingute Keskbüroo ja töölisanemate nõukogude ning viimaste keskkomitee esindajate ühisel istungil, millest võttis osa üle 700 inimese. Võimuküsimuse arutamisel toetasid bolševikke (I. Rabtšinski, A. Urbi) ka kõik sõnavõtnud pahempoolsed esseerid (E. Meister, K. Kuhlmann, A. Šerstnjov jt.). Bolševike ja pahempoolsete esseeride resolutsiooniprojekti poolt hääletas rõhuv enamik kohalviibijaist, vaid kümme jäid erapooletuks. Otsuses nõuti ülevenemaalise nõukogude kongressi kiiret kokkukutsumist ja toetati täielikult kogu võimu üleminekut nõukogudele.¹⁵

Seega oli septembri lõpuks Tallinnas sisuliselt kujunenud bolševike liit menševike-internatsionalistide ja pahempoolsete esseeridega (vormilist kokkulepet selle kohta ei olnud). Üle-eestiliselt tekkis see Eestimaa nõukogude II kongressil, mis toimus Tallinnas 12.—14. oktoobrini täielikult bolševike juhtimisel, kellel oli seal kindel enamus. Narva, Tartu, Viljandi, Rakvere ja Narva-Jõesuu Nõukogu saatsid kongressile ainult bolševikke.¹⁶ 12. oktoobril olid 26 delegaadist 18 bolševikud, 7 esseerid ja 1 menševik.¹⁷ Esseere oli valinud ainult Tallinna Nõukogu ja needki olid pahempoolsete esseeride platvormil. Seda näitasid kujukalt ka hääletused. Esseerid toetasid kõiki tähtsamaid bolševike nõudmisi ning otsused võeti vastu üksmeelselt. Seega oli oktoobri keskpaigaks Eestis välja kujunenud bolševike blokk pahempoolsete esseeridega.

Vastavalt kongressi otsusele valis Tallinna Nõukogu 17. oktoobril oma esindajad Eestimaa Nõukogude Täitevkomiteesse. Valituks osutusid I. Rabtšinski, J. Anvelt, V. Milanov, K. Treufeldt, Samson, Peterman (bolševikud), Jarovski (internatsionalist), E. Meister, J. Allik, Russ, Aleksandrov (pahempoolsed esseerid) ja G. Blumberg (menševik).¹⁸ Internatsionalistid ja pahempoolsed esseerid olid aga bolševikega juba kindlas blokis.

Ümber valiti 17. oktoobril ka Tallinna Nõukogu presiidium. Esimeheks valiti bolševik V. Milanov, asetäitjateks I. Fruntov (internatsionalist) ja A. Stepanov (pahempoolne esseer).¹⁹

Et ka teised suuremad nõukogud saatsid Eestimaa Nõukogude Täitevkomiteesse bolševikke, siis kujunes selle koosseis ülekaalukalt bolševistlikuks. Esimeheks valiti 27. oktoobril bolševik Jaan Anvelt, tema asetäitjaks pahempoolne esseer E. Meister, sekretäriks bolševik K. Treufeldt ja tema asetäitjaks pahempoolne esseer K. Sammel.²⁰ Samasugune olukord kujunes välja ka 22. oktoobril relvastatud ülestõusu juhtimiseks loodud Eestimaa Sõja-revolutsioonikomitees, mille juhatajaks valiti bolševik I. Rabtšinski, asetäitjateks V. Kingissepp ja pahempoolne esseer E. Meister.

¹⁴ ENSV ORKA, f. R-1216, n. 1, s. 4, l. 152—153.

¹⁵ *Süüvask*, K. Veebruarist Oktoobrini, 247—248.

¹⁶ Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, 733; Tööline, 1917, 19. okt.

¹⁷ Известия Нарвского Совета, 1917, 29 okt. Ajalehes «Tööline» toodud andmed aga on erinevad: 24 bolševikku, 9 pahempoolset esseeri ja 1 menševik, kes «heitis hästi «ühelmeel» käega» ja kongressilt lahkus (Tööline, 1917, 19. okt.). Arvatavasti tuleneb erinevus sellest, et «Tööline» on arvestanud ka nõuandva häälega delegaate.

¹⁸ ENSV ORKA, f. R-1216, n. 1, s. 4, l. 162; Tööline, 1917, 19. okt.

¹⁹ Tööline, 1917, 19. okt.

²⁰ ENSV ORKA, f. R-1216, n. 1, s. 3, l. 83.

Bolševike kõrval läksid selle koosseisu ka juhtivad pahempoolsed esseerid (Sammel, Krikunov, Lebedev jt.).²¹

Revolutsiooniliste jõudude otsustav ülekaal Eesti tähtsamates keskustes (selle väljenduseks oli ka koostöö bolševike ja pahempoolsete esseeride vahel) tagas võimu ülemineku nõukogudele Eestis rahulikul teel, ilma otsese relvastatud võitluse ja verevalamiseta. Kujunenud jõudude vahetõrke, sealhulgas pahempoolsete esseeride osa ja mõju ilmestavad kõige paremini Ülevenemaalise Asutava Kogu valimiste tulemused Balti laevastiku Tallinna merekintluse piirkonnas. Balti laevastiku valimisringkonnas anti bolševike kandidaatide poolt 130 186 häält ehk 58,2%, pahempoolsete esseeride poolt 61 019 häält ehk 27,3%, parempoolsete esseeride poolt 26 498 häält ehk 11,9% antud häältest. Bolševikud ja pahempoolsed esseerid kokku said laevastikus 85,5% antud häältest. Seega oli laevastikus bolševike võit suurem kui Eesti tsiviilelanikkonna hulgas.

Veelgi suurem oli bolševike võit Tallinna merekintluse piirkonna vägedes, mis moodustasid Balti laevastiku valimisringkonna Tallinna valimisrajooni. Selle koosseisus valis ka osa merekintluse ehitustöölisi. Nimekirjas oli 48 703 valijat. Balti laevastiku valimisringkonnas oli erandina lubatud valijatel hääletada iga kandidaadi poolt eraldi, mille tõttu oli antud häälte arv suurem kui valijate arv — 59 829. Bolševike partei kandidaatide poolt anti 36 726 häält ehk 61,2% kõigist häältest, pahempoolsetele esseeridele 13 663 häält ehk 23%, parempoolsetele esseeridele 7 052 häält ehk 11,8% antud häältest. Seega anti Tallinna merekintluse piirkonna vägedes 84,2% häältest bolševike ja pahempoolsete esseeride poolt. Märgitagu, et maavägedes said bolševikud 63,8% antud häältest ja pahempoolsed esseerid 20,5%, laevastiku üksustes aga bolševikud 50,1% ja pahempoolsed esseerid 33,5%.²²

Pahempoolsete esseeride mõju oli seega suhteliselt tugev just madruste hulgas. Tervikuna aga oli Tallinna piirkonnas bolševikel ja neid toetaval pahempoolsetel jõududel rõhuv ülekaal.

Huvitav on jälgida valimistulemusi eesti rahvusväeosades. Kolmest selleks ajaks loodud eesti väeosast paiknes 1. eesti polk Haapsalus, 2. polk Tallinnas ja tagavarapolk (tagavarapataljon) Tartus. Neist 2. polk valis Balti laevastiku, 1. polk ja tagavarapolk XII armee koosseisus. Probleem on seda köitvam, et mõlemas valimisringkonnas kuulus bolševike saadikukandidaatide hulka ka V. I. Lenin.²³

4674 kehtivaks tunnistatud häälest anti 3013 ehk 60,4% bolševike poolt. Ka eesti rahvusväeosad olid põhiliselt bolševiseerunud ja kodanlus ei saanud neile toetuda võitluses nõukogude võimu vastu. Kodanluse mõju säilis mingil määral vaid 1. eesti polgus, ent sealgi hääletas 37% soldatitest bolševike poolt.

Balti laevastikus erandina oli valijatel võimalus hääletada iga kandidaadi poolt eraldi. V. I. Lenin sai 64 000 häält, sealhulgas Tallinnas üle 17 000 hääle. 2. eesti polgus sai V. I. Lenin 905 häält ja Tsentrobalti esimees P. Döbenko 1021 häält.²⁴ Seega said Balti laevastikus mõlemad bolševike kandidaadid kindla häälteenamuse ja osutusid valituks Ülevenemaalise Asutava Kogu saadikuiks. V. I. Lenini poolt hääletasid ka tuhanded eestlastest madrused ning Tallinna merekintluse töölised.

Eesti esseeride organisatsioonid kuulusid 1917. aasta sügiseni autonoomsete osakondadena ülevenemaalisse esseeride parteisse. Viimase Eesti osakonnad (organisatsioonid) olid Lõuna-Eestis üldiselt reformistli-

²¹ Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon Eestis, 374.

²² *Петраш В. Моряки Балтийского флота*, 74, 78—79.

²³ Seoses V. I. Lenini valituks osutumisega mõlemas valimisringkonnas saatis ta telegrammi XII armee valimiskomisjoni, milles teatas, et jääb Balti laevastiku saadikukandidaadiks ning palub ennast asendada nimekirjas oleva järgmise bolševikuga. Selleks osutus A. Vassiljev. NSVL Sõjaajaloo Riiklik Keskarhiiv, f. 2031, n. 5, s. 7, l. 40.

²⁴ NSVL Sõjalaevastiku Riiklik Keskarhiiv, f. R-2109, n. 1, s. 1, l. 36, 50.

kel, parempoolsetel positsioonidel ega pooldanud koostööd bolševikega. Põhja-Eesti osakondades, eriti Eesti esseeride Tallinna organisatsioonis aga tugevnesid pahempoolsed meeolud ning osa siinseid esseere asus koostööle bolševikega.

17.—20. septembrini Tartus toimunud esseeride partei Eesti osakondade II kongressil otsustati luua iseseisev Eesti Sotsialistide-Revolutionääride Partei (ESRP) ja valiti selle keskkomitee (H. Kruus, G. Suits, J. Kärner jt.). Oktoobri relvastatud ülestõusu suhtes ja võimu ülemineku asjas nõukogudele võttis ESRP Keskkomitee esialgu eitava seisukoha.²⁵ Ka Tallinna pahempoolsete esseeridega oli bolševikel eri seisukohti poliitiliste küsimuste hindamisel, kuid need ei takistanud ühistegevust mitmetes põhiküsimustes. Iseseisva Ülevenemaalise Pahempoolsete Sotsialistide-Revolutionääride Partei loomine 1917. aasta novembris ja selle blokk bolševikega avaldas mõju ka Eesti esseeride poliitikale.

Novembri lõpupoolel tegi bolševike juhitud Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee Eesti esseeride ja menševike parteidele ettepaneku astuda täitevkomitee koosseisu ning asuda seal mitmete osakondade juhtimisele. Eesti Sotsiaaldemokraatlik Töölise Partei keeldus igasugusest koostööst bolševikega. Eesti Sotsialistide-Revolutionääride Partei Keskkomitee aga avaldas 1. detsembril 1917 teadaande, milles märkis, et ta teatud tingimustel on nõus minema bolševikega koostööle ja astuma Eestimaa Nõukogude Täitevkomitee koosseisu. Ka 10.—11. detsembrini 1917 toimunud ESRP III kongressil said pahempoolsed (H. Kruus, J. Kärner, E. Meister, M. Bleimann, J. Semper jt.) ülekaalu ning asuti seisukohale, et kogu töörahval tuleb koonduda nõukogude võimu ümber, kuigi Eesti tulevase riigikorra ja paljud teised tähtsad küsimused pidid jääma lõplikult Eesti Asutava Kogu otsustada.²⁶

Ent parempoolsed olid kategooriliselt bolševikega koostöö vastu ning lõpuks lahkusid nad (Tartu, Viljandi ja Pärnu organisatsioonide esindajad) demonstratiivselt kongressilt. Partei lõhenes ja Eesti Asutava Kogu valimistele läksid mõlemad grupid erinevate kandidaatide nimekirjadega. ESRP pahempoolse suuna koostöö bolševikega kestis vaid 1918. aasta jaanuari alguseni, millal pahempoolsed nõudsid Eestimaa Nõukogude Täitevkomiteelt ultimatiivselt iseseisva Eesti Töövabariigi väljakuulutamist ning täitevkomitee keeldumise tõttu lõpetasid ametliku koostöö bolševikega.²⁷

Eesti bolševike blokk vene pahempoolsete esseeridega aga jätkus kuni Saksa okupatsioonivägede tulekuni veebruaris 1918. Ka paljudes kohalikes, nagu Narva, Tartu ja teistes nõukogudes jätkus samuti bolševike koostöö pahempoolsete parteide ja gruppidega. Nii heideti Tartu Nõukogust 1917. aasta detsembris välja menševikud ja parempoolsed esseerid, kes keeldusid nõukogude võimu tunnustamast.²⁸ Pahempoolsed esseerid jäid aga nõukogu koosseisu edasi. Tartu ülikoolis tekkis novembris 1917 üliõpilaste sotsialistide-internatsionalistide ühendus, kuhu kuulusid niihästi bolševikud, menševikud-internatsionalistid kui ka anarho-sotsialistid. Selle ühenduse mõjul võttis üliõpilaskoosolek hääldenamusega vastu resolutsiooni toetada nõukogude võimu, et ära hoida kodusõda ja üldist anarhiat.²⁹ Ühenduse 19. novembri koosolekul avaldas 50 revolutsioonilist üliõpilast nõusolekut asuda tööle Tartu Nõukogu süsteemis, eeskätt kultuurharidusliku töö alal.³⁰ Ka eesti pahempoolsete esseeride mõned esindajad jätkasid nõukogude võimu organites koostööd bolševikega.

²⁵ Graf, M. Poliitilised parteid Eestis. 1917—1920. Tln., 1982, 92—95.

²⁶ Samas, 158—161.

²⁷ Samas, 162—163.

²⁸ Edasi, 1917, 9. det.

²⁹ Молот, 1917, 19 дек.

³⁰ Edasi, 1917, 21. nov.; Молот, 1917, 29 ноября.

Tervikuna oli bolševike blokk pahempoolsete esseeride ja teiste pahempoolsete rühmadega Oktoobrirevolutsiooni ajal suure poliitilise tähtsusega, kergendades võimu üleminekut nõukogude kätte ja nõukogude võimu kindlustamist pärast sotsialistliku revolutsiooni võitu.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Ajaloos Instituut

Toimetusse saabunud
19. II 1987

Карл СИИЛИВАСК

О СОТРУДНИЧЕСТВЕ БОЛЬШЕВИКОВ ЭСТОНИИ С ЛЕВЫМИ ГРУППАМИ И ПАРТИЯМИ В ПЕРИОД ОКТЯБРЬСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ

После июльских событий 1917 г. в Таллине образовалась группа меньшевиков-интернационалистов, которая стала поддерживать платформу большевиков в Таллинском Совете. Позднее активисты этой группы вступили в партию большевиков.

Левое течение в Таллинской организации социалистов-революционеров (эсеров) возникло в августе 1917 г. В сентябре это течение стало в эсеровской организации Таллина преобладающим. В Таллинском Совете и на II съезде Советов Эстонии 12—14 октября левые эсеры в вопросах о власти и прекращении империалистической войны встали на сторону большевиков. Они вошли в состав исполкома Советов Эстляндии и Военно-революционного комитета Эстляндии.

Блок с левыми эсерами облегчил победу социалистической революции в Эстонии. Под влиянием левых эсеров были многие матросы и солдаты Таллинской морской крепости. Так, во время выборов во Всероссийское учредительное собрание 12—14 ноября 1917 г. в Таллинском районе избирательного округа Балтийского флота за большевиков было отдано 61,2% голосов, а за поддерживающих их левых эсеров 23%. Это значит, что 84% войск Таллинского района поддерживало переход власти в руки Советов.

Представители Эстонской партии социалистов-революционеров заключили блок с большевиками и вошли в состав исполкома Советов Эстляндии в начале декабря 1917 г., но вышли из этого блока уже в начале января 1918 г. из-за разногласий по вопросу самостоятельности Эстонии.

Институт истории
Академии наук Эстонской ССР

Поступила в редакцию
19/II 1987

Карл СИИЛИВАСК

ÜBER DIE ZUSAMMENARBEIT DER ESTNISCHEN BOLSCHEWIKI MIT PARTEIEN UND GRUPPEN DER LINKEN WÄHREND DER OKTOBERREVOLUTION

Nach den Ereignissen im Juli 1917 entstand in Tallinn eine Gruppe der Menschewiki-Internationalisten, die im Tallinner Sowjet die Bolschewiki unterstützte. Die Aktivisten dieser Gruppe traten später in die Partei der Bolschewiki ein.

Im August 1917 entstand der linke Flügel in der Tallinner Organisation der Sozialrevolutionäre. Im September erlangte diese Strömung in der Tallinner Sozialrevolutionären Organisation die Mehrzahl. Im Tallinner Sowjet und auf dem II. Sowjetkongreß Estlands (12.—14. Oktober) unterstützten die linken Sozialrevolutionäre in der Frage über die Macht und Beendigung des imperialistischen Krieges die Bolschewiki. Sie zählten zu dem Exekutivkomitee der Sowjets Estlands und zu dem Revolutionären Militärkomitee Estlands.

Der Block mit den linken Sozialrevolutionären förderte den Sieg der sozialistischen Revolution in Estland. Viele Matrosen und Soldaten der Tallinner Seefestung befanden sich unter dem Einfluß der linken Sozialrevolutionäre. So erreichten die Bolschewiki während der Wahlen zu der Gesamtrossischen Konstituierenden Versammlung am 12.—14. November 1917 im Tallinner Kreis des Wahlgebietes der Baltischen Flotte 61,2% der Stimmen, und die sie unterstützenden linken Sozialrevolutionäre — 23%. Also waren 84% des Flottenbestandes für den Übergang der Macht den Sowjets.

Die Vertreter der estnischen Sozialrevolutionäre hatten den Block mit den Bolschewiki geschlossen und seit Dezember 1917 zum Exekutivkomitee der estländischen Sowjets gehört, aber schon im Januar 1918 lösten sie diesen Block wegen Meinungsverschiedenheit in der Frage der Selbständigkeit Estlands auf.

Institut für Geschichtsforschung
der Akademie der Wissenschaften
der Estnischen SSR

Eingegangen
am 19. Febr. 1987